پێشەکی :

منداڵان سەرچاوەی ڕاستەقینەی گەشەسەندن نەتەوەن ، پاشەڕۆژی هەر نەتەوەیەك پەیوەستە بەچۆنیەتی پەروەردەکردن فێرکردن و ڕۆشنبیرکردنی ئەم منداڵان ئامادەکردنی منداڵ لەڕووی ڕۆشنبیرییەوە هاوکاریەکە بۆ یارمەتیدانی منداڵ لەوشیارکردنەوە ئاگاداربوون لەناسنامەی زمانەکەی .

زمانی دایك کە ناسنامەی‌نەتەوەییە ، بۆ کورد زۆر گرینگ و دژییوەرییە ، لەگەڵ ئەوەی کە ٤٠ ملیۆن کەسن گەورەترین کۆمەڵەی نەتەوەیین تائێستا دەوڵەتێکیان نییە هەر ئەوەش کاری کردۆتە سەر نەبوونی خشتەی کاری ڕاستەقینە سەبارەت بەپێکهاتەی کۆمەلایەتی و ناسنامەی نەتەوایەتی و زمان.

ئەم کتێبە هەنگاوێکە بۆ پەرە پێدانی زمانی کوردی ، خاڵی سەرەتاییە بۆ خێندنەوەو گەیشتن بەدیالێکتەکەی دی بەرەو زمانێکی یەکگرتووی خاوەن یەك ئەلف و بێ بۆ ئەوەی لەئێستاو داهاتوو یەکتر بخوێنینەوە و نەوەك دوای ئەوە کەلتووری نەتەوە ییمان دەوڵەمەندتربێت .

ئەگەر بایەخدانی گارزۆنی Maurizio Garzoni لە ساڵی ١٧٨٧ دا بەزمانی کوردی بەسەرەتای دەست پێکردنی لێکۆڵینەوە لەزمانی کوردی دابنرێت , بەکتێبەکەی لە مەڕ ڕێزمانی کوردی و بایەخدان بەنووسینەوەی زمانی کوردی و فۆنەتیکی زمان کوردی و دروست کردنی ئەلف وبێ ی گونجاو لەگەڵ دەنگە کانی , دەکرێت بەسەرەتای بایەخدان بە ئەلف وبێی کوردی بە پیتی لاتینی بژمێردرێت شایەنی باسە یەکەم کەس کە ئەلف وبێی کوردی بەپیتی لاتینی دارِشت . زانای زمانزانی ئەرمەنی (مورگولوف درەسپیان) ی دۆستی گەلی کورد بووکە ئەلف وبێیەکی لە ساڵی ١٩٢١ دانا بۆ ئەو کوردانەی لە کۆماری ئەرمینیای سۆڤیەتی دابوون –دوای شۆرشی ئۆکتۆبەری ١٩١٧ – کە بەفەرمی رێیان پێدرا تا قۆناغی سەرەتایی بە زمان کوردی بخوێنن . ئەم ئەلف وبێیە لە ساڵی١٩٣١ چاپکراو تا ساڵی١٩٣٧ کاری پێکرا و دواتر ئەلفوبێی کیریلی جێی گرتەوە .

دواتر میر جەلادات بەدرخان (١٨٩٣-١٩٥١) زایینی , ئەلف وبێی کوردی بەپیتی لاتینی دارِشت فەرموون بزانن خۆی لەم بارەیەوە چی دەڵێت :

((ئەم ئەلفوبێیەی لەئارادایە وپێی دەنووسین لەئاکامی کۆششێکی زۆرەوە لەساڵی ١٩١٩ زایینی هاتۆتەئاراوە، لەوکاتەی بەچیاکانی مەلاتیەدا ڕەت دەبووین لەنێو ئێلی ڕەشون ، عەقیدی ئینگلیزی (نوئیل) مان لەگەڵدابوو، کە دیالێکتی سۆرانی دەزانی ، لەهەمان کات خوازیار بوو دیالێکتی کرمانجی بزانێت لەبەر ئەوە هەموو وشەیەکی ببیستایە دەینووسییەوە .. منیش لای خۆم دەمنووسییەوە ،چ پەندی پێشینان بوایە یان چیرۆکی فۆلکلۆری . هەندێجار بەیەکەوە بەم کەرستانەدا دەچووینەوە ، بۆ بەراورد کردن ، تێبینی ئەوەم کرد عەقید (نوئیل) دەستنووسەکەی لەمن ڕەوانتر دەخوێنێتەوە هەرچەندە بە دەربڕینێکی بیانییەوە ، بەڵام من زۆر توشی دژواری دەبووم لە دەربڕینی ((وو- Û))و (ۆ– O) و (یی– î) و (ێ- ê) ئەوەشیان هانیدام لە هۆی ئەم دژواریەم بکۆڵمەوە لەوکاتەی دەمبینی (نوئیل) زۆر بەجوانی ووشەکان دەردەبڕێت ، دواتر بۆم دەرکەت نهێنییەکە لە وەدایە (نوئیل) بەپیتی لاتینی دەنووسێت بۆیە بەئاسانی دەخوێندرێتەوە من کە پیتی عەرەبیم بەکارهێنا وانە بووم، من لەبەر ئەوەبڕیارم دا لە ئەلف وبێ ی کوردی بە پیتی لاتینی ئامادەبکەم.

ڕەوان شاد جەلادەت ئالی بەدرخان لەگۆڤاری هەتاو دا هەرلەژمارەی یەكەمەوە لە (١٥) ئایاری ١٩٣٢ تاژمارە (٢٣) ی (١٩٣٣-٧-٢٥) بەرە بەرە ئەلف و بێ یەكەی بەكاردەهێناو لە ژمارە (٢٤) ەوە (یەكی نیسانی ١٩٤٣ هاوار تەنیا بەئەلف وبێ یلاتینی دەردەچوو)شایەنی باسە گۆ ڤاری هاوار(٧٥) ژمارەی لەماوەی ١٩٣٢- ١٩٤٣ دا دەرچووە .

هەندێ هەوڵی دیكە:

هەوڵەكەی میجەرسون (میجەر أی.بی . سون) لە ساڵی ١٩١٣ كەكتێبێكی بچووكی لەبارەی ئەلف وبێ ی زمانی كوردی دانا هەروەها هەندێ مەسەلەی ڕێزمانی بە ئەلف وبێ ی لاتینی بەناوی : (ڕێزمانی كرمانجی یان زمانی كوردی) .

- هەوڵەكانی(شوكری فەزل) لە گۆڤاری (لغە العرب) ، ١٩١٣.
- هەوڵەكانی (محەمەد زەكی ومیرزا محەمەد باشقا) نامیلكەیەكیان دەركردسەبارەت ئەلف وبێی كوردیبەپیتیلاتینی بەناوی (كتابی ئەوە لەمینی قرائەتی كوردی (Kitabi awalamini QiraatiKqurdi) لەبەغدا لە١٩٢٠ چاپكراوە.

- هەوڵەکانی (هاگوب گازاریان ١٨٦٩-١٩٣٦) ، لە ساڵی ١٩٢١ خۆی و خێزانەکەی (ئولگە گازاریان) لە شاری (تفلیس) قوتابخانەیەکیان دامەزراند .
- لێرەدا پێویستە ئەوە بڵێین ((سەرکەو تووترین ئەلف وبێ ئەوەیە کەلەسەر بنەمای فۆنیمەکانی زمانەکە دامەزرابێت)) ، پرۆفیسۆر وریا عمر ئەمین ئەم فۆنیمانەی خوارەوە لەزمانیکوردی دەست نیشان دەکات :

ا-ب-پ-ت-ج-چ-ح-خ-د-ر-ڕ-ز-ژ-س-ش-غ-ف-ڤ-ق-ك-گ-ل-ڵ-م-ن-ه-و-و (کورت) -ۆ-وو-ە-ێ-ی (بزرۆکە)-ی

سەیری ئەم ووشانە بکە بۆ سەلماندنی فۆنیمەکان لە چەند جووتۆکەیەکدا :

- بیر -پیر-سیر-شیر-تیر-ژیر-میر .
- کەر -کەڕ-کەو-کەم-کەس -کەی -کەل-کەف.
- پار-بار-شار-کار-زار-دار-هار-مار-غار.
- شەو -خەو-کەو-چەو.
- خاو-چاو-ناو.
- ڤیان -ژیان -زیان .

- حەوت –نەوت-خەوت-چەوت-کەوت.
- چل-چڵ.
- باش-ماش-جاش.
- ڕەق –ڕەش-ڕەن.
- دوور-دار-دەر.
- شێر–شار–شیر.
- زۆر–زار–زوور.

ئەوەی گرفتی تێدابێت نووسینی دوودەنگی(ع، غ)ی عەرەبیە ،کەوا کەوتۆتە زمانی کوردیەوە ناچار , دەبێت هێمای بۆدیاری بکرێت . کەسانێك هەن هێمای بۆ ناکەن، وەك ئەوەی‌نەبێت ، یان ووشەکان چۆن مرۆی کورد گۆی دەکات وا دەنووسێت (معروف) (مەعرووف) دەکاتە (مارف) واتەدەنووسرێت Marif ، جافەری caferî هەندێکی دی هەن هێمای چوکڵەیەکی دەخاتە سەرئەو دەنگەی کە (ع)بەدوادادێت یان لە پێشدادێت وەك (عەزیز) (Ezîz) یان وێرگولَی سەروو بەکاردێنێت وەك(مەسعود) (Mes'ûd) شیعر(Şî'ir)شاعیر (Şî'ir) ، هەیە دەلێت با تەنیا لەناوەند و کۆتای بنووسرێت (باع Ba') وەك پێشنیارواباشە تەنیا

لەســەرەتای ووشــەدا عــەین نەنووســرێت لــەناوەو لەکۆتایــدا بــە چوکڵەیان وێرگوڵ نیشانی بۆبکرێت . هەروەها (غ)دەکرێ بەهێمای (x) ی هەشت ی بچووك دەربپرێت وەك (غەریب xer î) ، غار xar دیــارە(ڕ) یێ و(ڵ) لــە ئــەلف وبێــی لاتینــی ئــەمرۆدا هێمایــان بــۆ نانووسرێت هەرچەند فۆنیمن وپێویستە هێمایان بۆ دابنرێت .

، کەواتــە زمــانی کــوردی (شـێوەی خـواروو) ٣٦ فـۆنیمی هەیــە هــەر فۆنیمەی بۆ مەبەستی نووسین نیشانەیەکی بۆدادەنرێت پێیدەوترێت پیت " Letter" .

(پرۆفیسۆر وریا عمر ئـەمین – چـەند ئاسـۆیەکی تـری زمانـەوانی – بەرگی یەکەم– ٢٠٠٤).

لــەم ئــەلف وبێیــەی ئــەم کتێبــە هــەمان ئــەلف وبێــی لاتینــی بــاو بەکارهاتووە ، لەگەڵ چەند پێشنیارێکی تازە وەك :

- بەکارهێنانی دوو (rr) لە بری فۆنیمی (ڕ)
- بەکارهێنانی دوو (LL)لە بری فۆنیمی (ڵ)
- بـەکارهێنانی وێرگـوڵ (چـوکڵە) ی سـەر بـزوێن(،) لـە بـڕی فۆنیمی (ع).

- بەکارهێنانی هێمای (x) ی هەشت لەسەر، (gh)لە بڕی فۆنیمی (غ) ,

کەواتە ئەم ئەلف وبێیەش بێکەموو کورتی نییە وەك ئەلف وبێیەکانی دیکە ، بەڵام لەهەمان کاتدافێربوونی پێویستە بۆئەوەی لەم کەلەپورە دانەبڕێین کە بەم ئەلف و بێ یە دەنوسرێت . وەك پێشنیار پێم باشە وانەیەك بێت لە قۆناغی سەرەتایی بە بەرنامە ئەم ئەلف وبێیە بخوێندرێت .

ئەمە سەرەتای هەوڵەکان وبایەخدان بوو بە ئەلفو بێ ی کوردی بە پیتی لاتینی ودواتر بەرە بەرە زانای بەتواناو زمان زان کاریان لەسەر کردوو پەرەی پێدراو مامۆستایانی وەك :

تۆفیق وەهبی و جەمال نەبەز وگیوی موکریانی و محەمەد بوز ئەرسەلان وموسا عەنتەر و هتد... جێپەنجەیان لەم بوارەدا دیارە .

هیوادارین ئەم کتێبە هەنگاوێك بێت بۆ هێنانەدی هیوایەکان ، ئامنجیش خزمەت کردنی زمانی شیرینی کوردیە و لە خزمەتی منداڵانی کورد دایە لەئامادەکردنی ئەم کتێبە سوود لەسایتەکوردییەکانی ئینتەرنێت وەرگیراوە بەتایبەتی سایتی

www.dibistanikurdi.com
www.geocities.com\diako
www.kurdistanweb.org

- وتاری : الابجدیه الکردیه اللاتینیه ومجله

هاوار/ ئازار بشار – حلب- سوریا

- **الافباء الکوردیة، هوطر طاهرتوفیق ۲۰۰۵.**

بەتایبەتی سوود لەسایتی **www.dibistanikurdi.com**

, کتێبی هەلبژاردە ئەلفو بێی کوردیکرمانجی **(Kirmanci)** لە ئامادەکردنی کمال ماڤانە، ڤیرۆز، ماڤانە ،۱۹۹۹ وانەکان لەم کتێبە وەرگێراون و کراوتە بنچینە بۆ ئەم کتێبە , دەقەکان بەدیالێکتی ژووروون بەرامبەرەکەی بەکرمانجی خواروم بۆ زێدەکردوون وهەمان ووشەمان بەئەلف وبێیکوردی بەپیتی عەرەبی نووسیوەتەوە .

ئەلف\ئەی\ ئا	A
بێ\بی \ب	B
جیم\جێ \ج	C
چیم\چێ \چ	Ç
دی\د	D
ئە \ـە	E
ئێ\ێ	Ê
ئێف\ف	F
گی\گ	G
هێ\ھ , ح	H
یی \ ی (بزرۆکە)	I
ئیی\ یی	Î

J	ژێ\ژ
K	کەی\ك
L	لام\ل,ڵ
M	میم\م
N	نوون\ن
O	ئۆ\ۆ
P	پی\پ
Q	قاف\ق
R	رێ\ر, ڕ
S	سین\س
Ş	شین\ش
T	تی\ت

U	واو
Û	واوی درێژاوو
V	ڤاڤ
W	واو
X	خاخ
Y	یای
Z	زاز

بە پیتی بچووك :

A b c ç d e ê f g h i î j k l m n o
p q r s t u û v w x y z

Aa

ئەلف\ ا

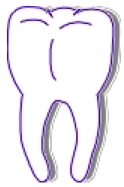

ددان
didan

ئاڤ
av

aw
ئاو

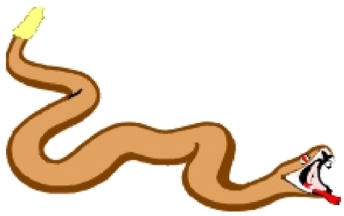

مار
mar

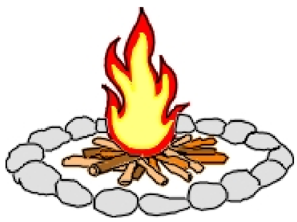

ئاگر
agir

Bb بێ \ ب

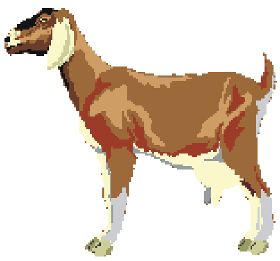

bizin

بزن

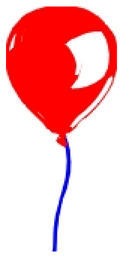

balon

بالۆن

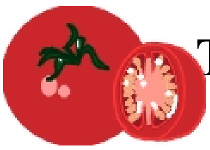

تەماتە\
Temete

bacan باجان

otomobîl ئۆتۆمۆبیل

Cc جیم \ ج

جانی
canî
ciwanû
جوانوو

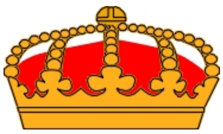

tac
تاج

فینجان
fîncan

cûçike
جووچکه\
جووجك
cûcik

Çç چیٚ\ چ

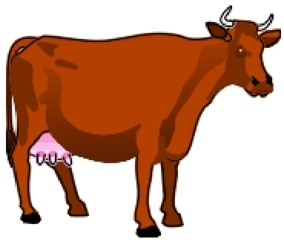

çêlek
چێلەك
çêl
چێڵ

çav چاڤ
çaw چاو

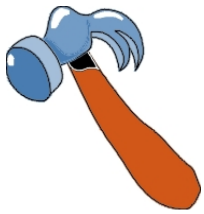

چەکوچ
çekuç

çapest
چاپەست
چایدان\
çaydan

Dd دال \ د

دار
dar

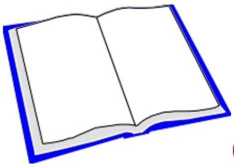

defter
دەفتەر

دل\دڵ
dil

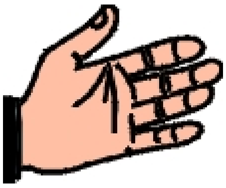

دەست
dest

Ee ئە \ە

قەل
qel
ئەلۆك
elok

پەلك
pelik
پەل
pel

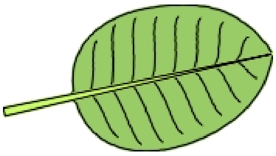

şûtî
شووتی
زەبەش\
zebeş

کەر
ker

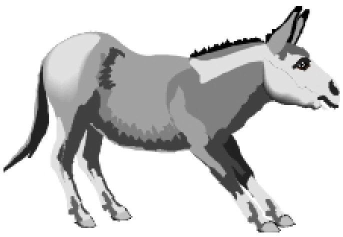

Êê ئێ\ێ

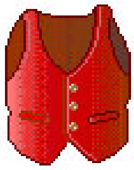

êleg
ئێلەگ

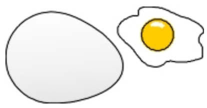

hêk
هێک

hêlke هێلکە

پێ
pê

kêrd کێرد
Çeqo چەقۆ

kêr
کێر

Ff ڤ\ف

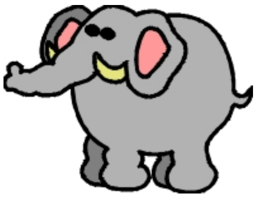

فیل
fîl

بالەفڕ
balafir
firoke
فڕۆکە

mom
مۆم
فند
find

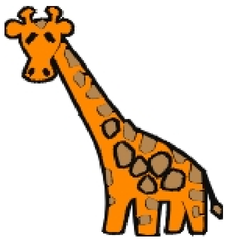

زەرافە
zerafe

Gg گ

گێزک
gêzik
گەسک
gesik

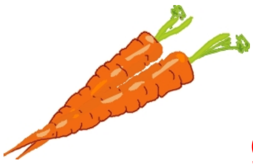

گێزەر
gêzer

گوێ
giwê
گوه
guh

gorewî
گۆرەوی
گۆرە
gore

Hh هێ

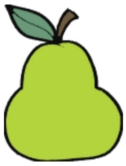

hermî
هەرمی

هرچ
hirç

hirmî هررمی

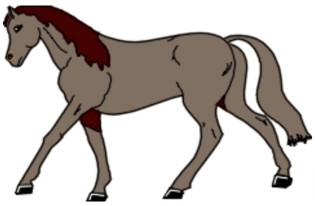

هەسپ
hesp

hêştir هێشتر

Ii

ی

destewane
دەستەوانە
lepik
لەپك

دل
dil

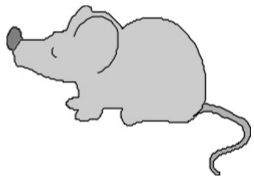

مشك
mişk

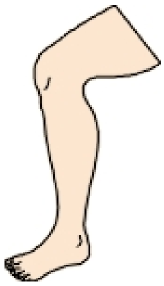

لینگ
ling

Î î

ئیی

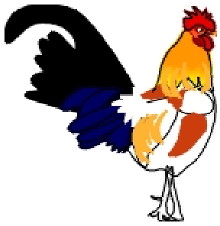

دیك
dîk

keleşêr
کەڵەشێر

îsot
ئیسۆت

bîber
بیبەر

گوستیل
gustîl

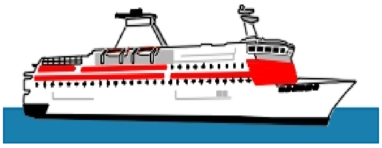

کەشتی
keştî

Jj

ژ

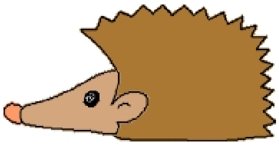

ژووژی
jûjî

ژووژك
Jûjik

ڕۆژ
roj

rojname
ڕۆژنامە

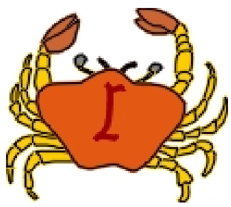

kêvjal کێڤژاڵ
qirjal قرژاڵ

Kk

کاف\ ك

کووسەل
kûsel

kîsel
کیسەڵ

mişar
مشار
birek
برەك\

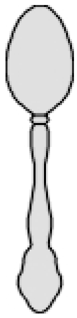

کەوچك
keuçk

کەڤچی
kevçî

کوند
kund

Ll

لام

لێڤ
Lêv

لێو lêw

لیمۆن
lîmon

lîmo لیمۆ

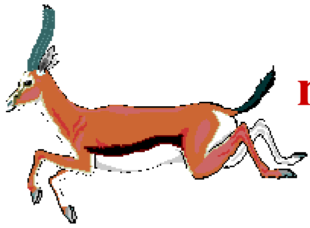

ما مز
mamiz

xezal خەزال

asil ئاسك

kulle
کولی
کوللە
kulî

Mm میم

مووز
mûz
مۆز
moz

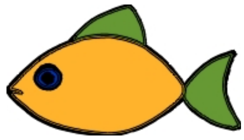

ماسی
masî

gamêş گامێش

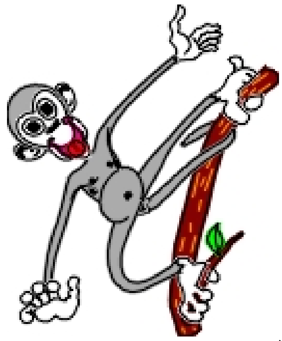

meymûn مەیموون

Nn نوون

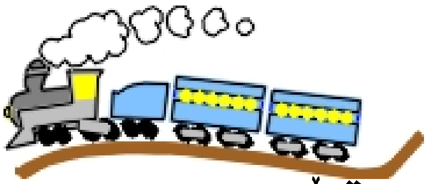

trên ترێن

nan نان

reng ڕەنگ

وردبین
wirdbîn

hûrbîn هووربین

Oo ئۆ

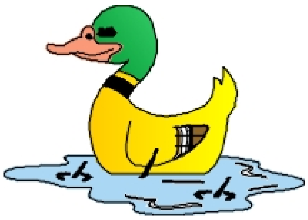

ordek ئۆردەك

mirawî مراوی

otobus ئۆتۆبوس

pas پاس

sol سۆل

pelaw پێلاو

top تۆپ

Pp

پێ\پ

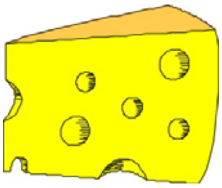

penîr پەنیر

pîvaz
پیڤاز
pîwaz
پیواز

Şemşemekiwêre شەمشەمەکوێرە

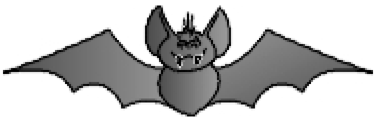

perçemek
پەرچەمەك\

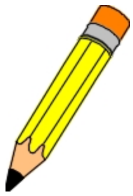

pênûs
پێنووس

Qq

قێ

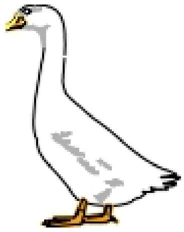

قاز

qaz

بەق

beq

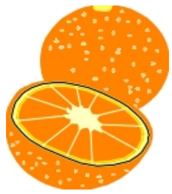

پرتەقال

pirteqal

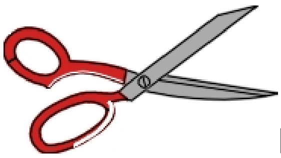

مەقەس

meqes

Rr ڕ

şêr
شێر

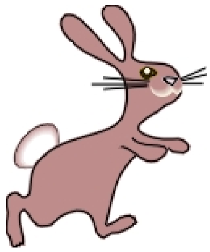

kêroşk کێڕۆشک
kerwêşik کەروێشک

Rovî ڕۆڤی
Rîwî ڕیوی

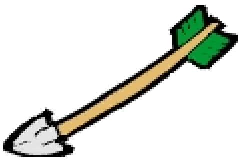

تیر
tîr

Ss

سین

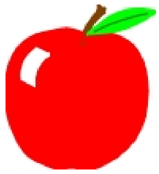

sêv سێڤ

sêw سێو

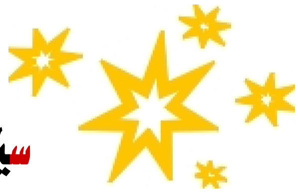

stêr ستێر

estêre ئەستێره

seg سەگ

se سە

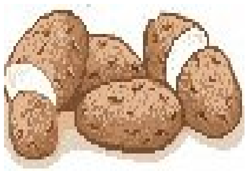

sêvik سێڤیك

Petate پەتاته

Şş

شین

Şeh شەھ

Şe شە

Şûr شور

Şimşêr شمشێر

Şûşe

شووشە

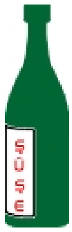

Şîr

شیر

Tt تاء\تێ\ت

tûtî تووتی

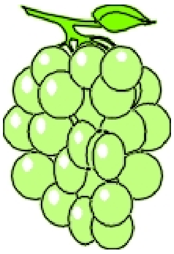

tirî تری

ترێ

tirê

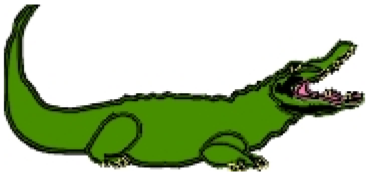

tîmsah تیمساح

pirtûk پرتووك

pertûk پەرتووك

Uu ئو\و

گوێ

guê

گوھ

guh

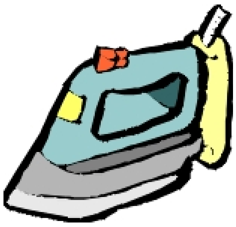

utî

ئوتی

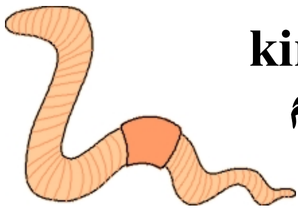

kirim

کرم

kurm کورم

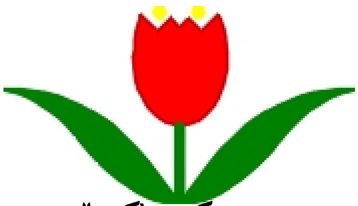

gul گوڵ\گول

Ûû ئوو\وو

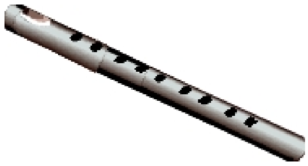

bilûr بلوور

brûsk برووسك

çûk
چووك
چۆلەکە
çoleke

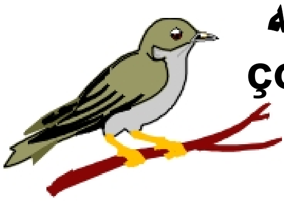

دووپشك
dûpiþk

Vv ڤ\ڤێ

kotr
کۆتر
کەڤۆک
kevok

ڤاچ
çav

çaw
چاو

bîwir
بیور

bivir بێڤر

çawêlke
چاوێلکە

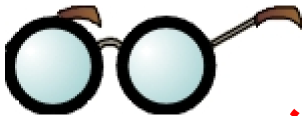

berçavik بەرچاڤك

Ww واو\و

mêwe مێوە

wêne وێنە

hewir
هەور

ewr ئەور

kew کەو

Xx خاء\خێ\خ

xalxalok خالخالۆك

xalxaloke خاڵخالۆكە

xanî

خانی

xanû خانوو

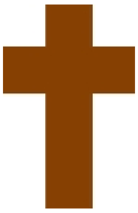

خاچ

xaç

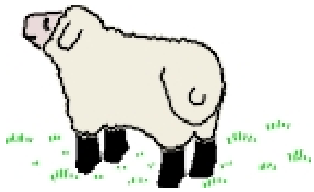

berx بەرخ

Yy یێای

heyv هەیڤ

mang مانگ

xiyar خیار

1

یەك

yek

çiya چیا

Zz زێ

زمان

ziman

zengil زەنگل

zeng زەنگ

zerik

زەرك

setil

سەتڵ

derzî دەرزی